

Dingtuna gamla stationshus Omtäckning av plåttak

Antikvarisk medverkan

Dingtuna prästgård 1:61
Dingtuna socken
Västmanlands län

Lisa Skanser

Dingtuna gamla stationshus Omtäckning av plåttak

Antikvarisk medverkan

Dingtuna prästgård 1:61
Dingtuna socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 110129

Lisa Skanser

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlsgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2012

Omslagsfoto: Vlm_kmvLS-2365

Foto: Fotografier tagna av Lisa Skanser, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-40-1

Inledning

Dingtuna-Lillhärad sockengille ansökte hösten år 2010 om byggnadsvårdsbidrag för att lägga om plåttaket på den f.d. stationsbyggnaden i Dingtuna. Ansökan gjordes i samband med projektet "Hus med historia" som är en särskild satsning på hembygdsgrändarnas byggnader. Länsstyrelsen i Västmanlands län beviljade bidrag för åtgärden i beslut daterat 2011-04-07 med dnr 434-4719-2010. Bidraget syftar till att säkra byggnadens fortbestånd på ett från kulturmiljösynpunkt korrekt sätt. Takarbetet utfördes huvudsakligen under sensommaren 2011. För antikvarisk medverkan i ärendet utsågs Västmanlands läns museum. Antikvarisk expert var antikvarie Lisa Skanser som även sammanställt rapporten.

Kartan visar Dingtuna gamla statonshus inringat. Utdrag ur fastighetskartan från 2004.

Historik

Stationshuset uppfördes efter typritning 1875-76 av Stockholm-Westerås-Bergslagens Jernvägar. Byggnaden var i SJ's ägo från 1945. 1966 lades persontrafiken ned. Från 1978 har Dingtuna-Lillhärad sockengille tagit hand om byggnaden som innan dess stod och förföll. Föreningen köpte byggnaden år 2003.

Beskrivning

Byggnaden är till stora delar exteriört och interiört välbevarad sedan byggnadstiden. I den nere våningen har moderniseringar gjorda på 1950-talet bevarats. Byggnaden nyttjas vid föreningens sammanträden men den har framförallt en museal användning och föreningen håller visningar.

Byggnaden är uppförd i en och en halv våning och har växelvis liggande och stående, gulmålad, spontad panel indelad av profilerade, brunmålade listverk. Byggnaden har 11 st stora fönster, med ytter- och innerbåge. Fönstren har två bågar med tre rutor i vardera båge. Ett fönster är större och har tre bågar, dessutom finns sex st små fönster under takutsprånget samt fyra mindre blindfönster (två på vardera gavel). Glasen är till övervägande del munblåst och bågarna är målade i vit kulör. Hörnjärnen är av en typ som var vanlig under 1890-talets slut men de har tillverkats kontinuerligt sedan dess. Fönsteromfattningarna är dekorativa och har överstycken med konsolburna vattbrädor. Sadeltaket är belagt med falsad plåt, även skorstenen är inklädd med falsad plåt. Vid takutsprånget sitter fotrännor och på norra takfallet finns två takfönster i gjutjärn.

Det ursprungliga taket var belagt med spån. År 1883 lades befintligt plåttak direkt på en undertakspanel av brädor, spikade kant i kant. Plåttaket består av enkelfalsad galvaniserad järnplåt eller s.k. svartplåt. Huvudsakligen är bandbredden 52 cm, längden 1,2 m och falsens höjd är 32 mm.

Flertalet lagningar har utförts vid olika tillfällen, till exempel med underredsmassa och glasfiberväv. Skarvningar med zinkplåt hade även utförts. För 5-6 år sedan utförde föreningens medlemmar underhållsarbeten. Rostfläckar behandlades då med Alcro Protect roststopp, en alkydbaserad rostskyddsgrundfärg. Sedan målades taket om med Alcro Takfärg 90, bindemedel av akrylharts.

Skador

Våren 2009 upptäcktes läckage från taket. Vatten hade trängt in på norra kattvinden och gått genom bjälklag och var synligt på golvet i pigkammaren på nedre våningen. Fuktrosor och sprickbildning är synliga i det pappklädda innertaket i de båda rummen på övre våningen. Färgen hade spruckit upp och omfattande rostangrepp förekom. Kondensbildning på plåtens undersida hade förorsakat rostangrepp även underifrån.

Den 12 maj 2011 besiktigades taket av plåtslagare, antikvarie och föreningsmedlemmar. Vid besiktningen kunde det konstateras att skadebilden vara jämn över hela taket. Takets ålder, 128 år, samt tidigare utförda lagningar försvårade en renovering. Vid en renovering av ett äldre plåttak viks falsarna upp och nya plåtbitar skall falsas ihop med de äldre. Den gamla plåten kunde inte klara att vikas upp för att sedan vikas ihop igen med ny plåt utan att sprickor skulle uppstå.

Byggnadsvårdsåtgärder

Föreningsmedlemmar började med att montera bort den gamla takplåten på norra takfallet. Rötskador påträffades i takfotens undertaksbrädor. Skadorna var omfattande nedanför fotränneplåtens hakfals där samtliga takbrädor böts ut till likadana brädor som takfoten på södra takfallet lagats med vid ett tidigare tillfälle, då byggnaden fortfarande var i SJ's ägo. Åtgärden skedde utan att antikvarisk kontrollant kontaktats. De äldre undertaksbrädorna utgjordes av breda pärlspontsbrädor, ca 120 mm breda med 11 mm pärla och en tum tjocka.

Flera av de tidigare lagningarna i takplåten var bristfälliga. Lagningar hade även utförts i

undertaket. I den borttagna takplåten har inte några stämplor påträffats. Några andra kulörer har heller inte påträffats under den svarta. Takfönstren monterades ned för renovering.

För att få till en tätare taktäckning täcktes undertaket med takpapp YAP 2200 Ny galvaniserad plåt, 0,6 mm, lades. Ståndfalsarna utfördes med dubbelfals, för att öka tätheten. I falsarna användes Abratex falsolja 80. Kring takfönster och skorsten har också dubbelfals använts. Även fotränneplåtens hakfals dubbelfalsas eftersom det är en känslig punkt på plåttak. Övriga hakfalsar utfördes med enkelfals. Eftersom ståndfalsarna dubbelfalsades ändrades falshöjden med sju mm och blev lägre, från 32 mm till 25 mm.

Numer levererar plåttillverkare bredare bandbredder, på 60 cm, jämfört med den tidigare plåtens bredd (52 cm). Ur antikvarisk synvinkel, men även ur estetisk synvinkel, var en bandbredd lika befintlig att föredra eftersom byggnaden och takytan är relativt liten. Därför klipptes nya plåtar ned till en bandbredd på 52 cm.

Detaljutföranden vid takfot, fotrännor, gavelsprång,nock och inklädning av skorstenen kopierades från det gamla taket. Anslutningen till takfönstren ändrades eftersom det äldre utförande rent tekniskt utgjorde problem. Fönstren höjdes upp från ca tre cm till sju centimeter och över fönstren gjordes en skorstensränna för att leda regnvatten åt sidan. Över skorstenen fanns inget väderskydd varför en smäcker plåthuv tillverkades och monterades.

Takplåten ska målas med linoljefärg i svart kulör när den mattats ner. Det finns inte någon specifik tidpunkt då detta infaller utan kan variera från fall till fall beroende på var och hur byggnaden står. Efter ca 3-5 år kan takplåten kontrolleras men det kan dröja längre än så innan plåten kan målas.

Foton

Fuktros i papptak i rum på övre våningen. Vlm_kmvLS-626

*Plåttak innan omläggning.
Vlm_kmvLS-1709*

*Plåttak innan omläggning.
Vlm_kmvLS-654*

*Bit av nedtagen takplåt med
rostig undersida. Vlm_kmvLS-
1967*

Nedtagen plåt. Vlm_kmvLS-1968

Rötskadade undertaksbrädor.
Vlm_kmvLS-1970

Lagningar av undertak på norra
takfallet. Vlm_kmvLS-1973

Lagningar av undertak på norra takfallet. Vlm_kmvLS-1972

Tidigare utbytta undertaksbrädor i takfoten på södra takfallet. Lagningar utförda då byggnaden fortfarande var i SJ's ägo. Vlm_kmvLS-1971

Takfönster innan åtgärder. Vlm_kmvLS-656

*Renoverat och upphöjt
takfönster. Vlm_kmoLS-2354*

*Renoverat och upphöjt
takfönster. Vlm_kmoLS-2356*

*Del av södra takfallet.
Vlm_kmoLS-2352*

*Detalj av norra takfallet.
Vlm_kmvLS-2353*

Färdigt resultat. Vlm_kmvLS-2362

Resultat

Plåttaket lades om på ett för byggnaden tidstypiskt, traditionellt och hantverksmässigt sätt, där det befintliga plåttaket tjänade som förlaga till det nya. Arbetet har utförts enligt länsstyrelsens beslut och godkänns ur antikvarisk synvinkel.

Litteratur och källor

Västmanlands läns museums arkiv.

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 110129
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	3-11-109
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-4719-2010
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Dingtuna prästgård 1:61
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Dingtuna
<i>Kommun:</i>	Västerås kommun
<i>Ägare-beställare:</i>	Dingtuna-Lillhärad sockengille c/o Bert Svensson Stensbovägen 20 724 75 VÄSTERÅS
<i>Entreprenör:</i>	Takspecialisten Holms AB Mälbyvägen 7 722 33 Västerås
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Lisa Skanser Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-40-1